

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ У РОЗВИТКУ
ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
(міжвоєнний період)**

УДК 378.4(477)“20”

Наталія Комарницька, аспірантка Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ
У РОЗВИТКУ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
(міжвоєнний період)**

Стаття присвячена аналізу організації та структури Українського технічно-господарського інституту у Подєбрадах, науковому осередку української еміграції міжвоєнного періоду. В статті досліджено методи та форми навчання в УТГІ, визначено його роль у розвитку вітчизняної політехнічної освіти.

Ключові слова: українська еміграція, Український технічно-господарський інститут, заочне навчання.

Лит. 8.

Natalia Komarnytska

**A ROLE OF UKRAINIAN TECHNICALLY-ECONOMIC INSTITUTE IS IN
DEVELOPMENT OF POLYTECHNIC AND ECONOMIC EDUCATION
(intermilitary period)**

The article is devoted to the analysis of structure and organization of Ukrainian technical economic institute in Podebrady, the scientific cell of Ukrainian emigration of the period between two World Wars. In the article the methods and forms of study in UTEI have been researched, his role in development of Ukrainian polytechnic education has been pointed out.

Key words: Ukrainian emigration, Ukrainian technical economic institute, distance learning.

Постановка проблеми. Процес реформування національної системи освіти згідно нових соціальних та правових суспільних потреб, прискіплива увага вітчизняних учених до проблем підготовки фахівців економічного профілю після проголошення незалежності України, зумовлені, насамперед, інтеграцією української економіки у світовий простір. Впровадження європейських освітніх стандартів потребує нових інноваційних підходів до організації, управління та здійснення навчально-виховного процесу в Україні.

Упродовж останніх років вітчизняними педагогами здійснюються інтенсивні пошуки нових форм та методів навчання, які сприятимуть інтеграції української системи навчання та виховання до міжнародного освітнього простору. Разом з тим серед пріоритетних завдань вітчизняної освіти є й вивчення еволюції історико-педагогічної думки різних періодів з метою впровадження її позитивних складових у сучасний освітній процес. У нормативно-правових документах нашої держави наголошується на важливості безперервного зв'язку навчання та виховання з педагогічними традиціями минулого, й українською культурою загалом, для побудови власної національної освітньої моделі [1].

Це стосується й досвіду представників української еміграції в Чехословаччині міжвоєнного періоду, які зробили значний внесок у розбудову національної системи навчання,

зокрема й торгівельно-економічної. Діяльність українських емігрантів була плідною та багатогранною. Окрім наукових осередків, ними були створені численні громадські, культурні та освітні установи, в яких виховувалася молода українська інтелігенція, вільна від політизованих на шарувань, що здатна зберегти національну свідомість та будувати Українську державу.

Аналіз останніх публікацій. Наукова спадщина української еміграції зазначеного періоду була предметом дослідження багатьох вітчизняних педагогів (С. Віднянський [2], І. Зайченко, В. Гомонай, В. Кемінь [3], В. Трошинський). Важливе значення для вивчення освітньої діяльності українських емігрантів у Чехословаччині відіграють також праці зарубіжних дослідників (Й. Голенда, І. Жегуц, М. Мушинка [4], М. Неврилий, В. Подани [5] та ін.). На основі аналізу праць вищезгаданих авторів можна констатувати, що без вивчення педагогічного досвіду науковців минулого, неможливо шукати нових шляхів реформування сучасної освіти. До маловивчених напрямів слід віднести й дослідження розвитку системи економічної освіти української еміграції, зокрема вивчення організації навчальних закладів.

Метою статті є дослідження структури та змісту навчання Українського технічно-господарського інституту в Подєбрадах, що став першою українською політехнічною школою заочного навчання.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ У РОЗВИТКУ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ (міжвоєнний період)

Основний виклад. Після більшовицької революції в Росії та Першої світової війни значна кількість емігрантів з України опинилася у Чехословаччині. Не дивлячись на те, що ця країна знаходилася на етапі формування власної держави, з відчутними економічними та фінансовими проблемами, президент Томаш Гаррік Масарик знайшов можливість фінансувати звану програму “Руська помочна акція” [8, 478]. Головними завданнями цієї програми стали: зосередження наукових, культурних емігрантів у Чехії та забезпечення для них неперервності культурної та освітньої традиції. У складних умовах бездержавності у стислі терміни українська інтелектуальна еліта зуміла згуртуватися, виробити стратегію і тактику відродження національної ідеї. Завдяки матеріальній підтримці чехословацького уряду було створено українські інститути й організації, які сприяли розвитку національної культури, історії, педагогіки, літератури за кордоном.

Провідними науковими осередками української еміграції гуманітарного напрямку стали Український вільний університет, Український високий педагогічний інститут імені М. Драгоманова, Українське педагогічне товариство у Празі, Музей визвольної боротьби України тощо. Серед вищих навчальних закладів економічного профілю виділимо Українську господарську академію та Український технічно-господарський інститут.

Український технічно-господарський інститут (УТГІ) було засновано на базі Української господарської академії в 1932 році.

Поміж основних завдань УТГІ слід виокремити:

- підготовку українських спеціалістів для практичної роботи в економічній, технічній та сільськогосподарській сферах;
- можливість поглиблення теоретичних знань з фахових дисциплін особам, що вже займалися практичною діяльністю в окремих галузях;
- сприяння поширенню технічних та господарських знань серед широкого загалу українського населення.

Слід зазначити, що оскільки УТГІ був організований за зразком Української господарської академії, то і його структура була подібна до структури УГА. Зокрема йдеться про основні відділи інституту, які були схожими за структурою до факультетів УГА, а саме – агрономічно-лісовий; економічно-кооперативний; хіміко-технологічний. Курс навчання в УТГІ складався загалом з восьми семестрів і був зорієнтований переважно на випускників середньої школи. Крім того, при кожному відділі існували

різні вузчі фахові курси для навчання практичних дисциплін: птахівництво, пасічництво, городництво, миловаріння тощо. При УТГІ майже відразу були відкриті також і заочні курси з українознавства, іноземних мов та журналістики, які набули значної популярності. Дані курси орієнтувалися на студентів, які не мали середньої освіти, але бажали оволодіти практичними навичками вузькопрофільних професій.

Найпопулярнішим відділом в УТГІ став економічно-кооперативний відділ, чому сприяв швидкий економічний розвиток європейських країн, стрімкий розвиток технічних галузей промисловості, покращення фінансових перспектив у майбутніх випускників. Значною популярністю користувалися практичні короткотермінові курси з бухгалтерії, основ радіотехніки, фотографування тощо.

Інакше склалася доля агрономно-лісового відділу, на якому бракувало студентів. При відкритті даного відділу, керівництво УТГІ не врахувало чинники, які впливають на вибір абітурієнтами того чи іншого факультету, що, своєю чергою, має вплив на формування попиту на ринку праці. Так, наприклад, посад агрономів в окрузі було недостатньо багато та й їхня заробітна плата була дуже низькою. Тому й вибір професії агронома не міг конкурувати з більш престижними на той час професіями.

Як було вже зазначено вище, УТГІ вирізнявся поміж інших вищих українських навчальних закладів в еміграції своєю заочною формою навчання. Однак, основним методом навчальної діяльності в інституті було листування (позаочний або кореспонденційний метод) [7, 10]. Якщо порівнювати цей метод із сучасними методиками, то відмітимо, що він близький за своєю організацією та структурою до дистанційної освіти.

Зокрема йдеться про те, що інститут розсилав своїм студентам лекції, підручники та інструкції щодо навчальних дисциплін, а також практичні завдання для контролю рівня засвоєних знань. Відповіді на питання та розв’язки завдань з кожного окремого курсу студенти надсилали викладачам інституту для перевірки. Після контролю даних завдань, професори відправляли назад роботи із зауваженнями чи роз’ясненнями незрозумілих для студентів питань.

Для потреб студентів була розроблена та видана значна кількість підручників для заочного навчання з різних дисциплін. Типовим явищем було видання короткого курсу лекцій з фахової галузі з методичними рекомендаціями щодо виконання практичних завдань [6].

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ У РОЗВИТКУ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ (міжвоєнний період)

Одним з допоміжних засобів навчання стало також видавництво неперіодичного журналу "Вісті УТГГ". На його сторінках, поряд з науковими статтями технічного, сільськогосподарського чи культурно-національного характеру, містилися відповіді професорів та типові запитання студентів, різні методичні поради, інструкції щодо виконання навчальної програми з обраного фаху. В журналі також був широко представлений бібліографічний відділ, що знайомив студентів з новими виданнями українських книг та підручників технічного та господарського напрямів. Крім того на сторінках "Вістей УТГГ" публікувалися кращі студентські роботи та реферати за фаховими темами.

Слід відмітити, що позаочний метод навчання в УТГГ користувався значним успіхом у міжвоєнний період серед української молоді. Поміж позитивних рис даного методу виділимо наступні:

- навчання кожного студента проходить індивідуально без встановлених термінів щодо здачі завдань;

- запис на навчання в УТГГ проводився упродовж року за рахунок індивідуального навчання;

- навчання проводиться рідною мовою, незважаючи на далекі відстані між студентом та навчальним закладом;

- навчання відбувається без відриву від виробництва, що дає змогу утримувати себе та свою родину.

Водночас метод листування мав певні недоліки. Серед них можна назвати втрату безпосереднього зв'язку між студентом-заочником та лектором, встановленням контактів зі своїми однокурсниками, менше можливості опрацювати матеріал у бібліотеках і тим самим поглиблювати знання, вивчаючи нові надходження.

Однак як зауважив ректор УТГГ, Б. Іваницький заочне навчання стирає стіни шкільних приміщень, оскільки фізичний простір даного методу нічим необмежений – науково-методичний осередок знаходиться у Подєбрадах, а студентські лави розпорошені по цілому світі [7, 3]. Але найперше успішність заочного навчання залежить від самих студентів, від їхнього прагнення здобути освіту, підготовленості до навчання, зорієнтованості в обраному предметі.

Більшість професорсько-викладацького складу становили професори УГА, які працювали в господарському інституті безкоштовно. Решта працівників були або педагогами-практиками або викладачами з інших високих шкіл. Згодом, після закриття УГА, коли УТГГ фактично замінив

академію, його педагогічний склад нараховував близько 70 осіб (у тому числі біля 50 професорів) [8, 487]. Директорами УТГГ були відомі українські науковці, політичні та громадські діячі: Б. Іваницький (1932 – 1936 рр.), Б. Мартош (1936 – 1937 рр.), Л. Бич (1937 – 1939 рр.), Л. Фролов (1939 – 1941 рр.), С. Комарецький (1941 – 1945 рр.).

Інститут діяв у Празі до 1944 р., а згодом був перенесений до Мюнхена, де і проіснував до початку 50-х років.

Висновки. Завдяки зусиллям відомих українських емігрантів українська економічна й технічна освіта в міжвоєнний період активно розвивалася. За відсутності спеціальних українських підручників для вищої школи, виконаних на належному рівні, малотиражні видання УТГГ відіграли величезну роль у розвитку освіти та поширенні технічних та гуманітарних знань. Представники УГА та УТГГ значно збагатили українську технічну й економічну літературу, а також розвинули українську наукову мову у технічних галузях і точних науках.

Отже, міжвоєнна еміграція стала фактично національно-політичним і духовно-культурним феноменом, який творив Українську державу поза її географічними межами.

1. *Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI століття)*. – К.: Райдуга, 1994. – 112 с.

2. *Виднянський С. Украинская эмиграция в межвоенной Чехословакии: результаты и перспективы научных исследований на Украине // Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and perspectives of contemporary research. Holdings of the Slavonic library and Prague archives: Proceedings. – Part I. – Prague, 1995. – С. 141 – 153.*

3. *Кемінь В.П. Развитие освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918 – 1996): монографія / – К., 1997. – 234 с.*

4. *Мушинка М. Музей визвольної боротьби України у Празі та його останній директор Симон Наріжний / М. Мушинка // Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and perspectives of contemporary research. Holdings of the Slavonic library and Prague archives: Proceedings. – Part II. – Prague, 1995. – С. 806 – 816.*

5. *Поданы В. Источники к проблематике русской и украинской эмиграции в архивах*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Чешской республики // Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and perspectives of contemporary research. Holdings of the Slavonic library and Prague archives: Proceedings. – Part I. – Prague, 1995. – С. 104 – 111.

6. Садовський В.В. Світове господарство. Курс лекцій // Український Технічно-Господарський інститут позаочного навчання

при Українській Господарській Академії в ЧСР. Подєбради, 1932 – 1933. – 179 с.

7. Українська Господарська Академія. – Прага-Подєбради, 1932. – 57 с.

8. Ульяновська С., Ульяновський В. Українська наукова і культурницька еміграція у Чехословаччині між двома світовими війнами // Українська культура: [лекції за редакцією Дмитра Антоновича]. – Київ: Либідь, 1993. – С. 477 – 498.

Стаття надійшла до редакції 4.11.2011

УДК 371 – 057.87(477):050(477.52/.6)

Ганна Коцопей, аспірантка кафедри менеджменту, маркетингу та підприємництва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на основі окремих сюжетів із публікацій помічених на сторінках періодичних видань Східної Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ століття, простежено зміст педагогічних поглядів тогочасних педагогів стосовно формування виховного ідеалу української молоді.

Ключові слова: Східна Галичина, виховний ідеал, українська молодь, педагогічна думка, періодичні видання.

Лит. 32.

Hanna Kocopey

PROBLEM OF FORMING OF AN EDUCATE IDEAL OF THE UKRAINIAN YOUNG PEOPLE IN A PEDAGOGICAL IDEA ON THE PAGES OF MAGAZINES OF EAST GALYCHINA OF THE SECOND HALF XIX – TO BEGINNING OF XX AGE

In the article on the basis of separate subjects from the publications of the magazines of East Galychyna of the second half placed on pages XIX – to beginning of XX age, maintenance of pedagogical looks of that time teachers is traced in relation to forming of an educate ideal of the Ukrainian young people.

Key words: East Galychyna, educate ideal, Ukrainian young people, pedagogical idea, magazines.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. У другій половині ХІХ ст. на землях Східної Галичини починає діяти нова австрійська конституція, вплив якої пожвавлює культурно-громадське життя на західноукраїнських землях. Саме у цей час починає розвиватися українська педагогічна преса – часописи педагогічно-шкільні та церковні, оскільки школа і церква були тими ділянками, у яких найскоріше розвивалася педагогічна праця. Священики та учителі займають провідну роль серед тодішньої інтелігенції, оскільки були за своїм впливом найсильнішими, та відчували потребу мати свої окремі органи [9, 134 – 135].

Одним із перших на галицьких землях був шкільно-педагогічний журнал “Домь и Школа:

Временопись посвящена школам и сельскому народови”, який видавався у Львові протягом 1863 – 1864 рр. за редакцією І. Гушалеви́ча [11, 91 – 97]. Сутність журналу комплектували розділи які включали статті релігійної тематики, матеріали виховного плану, художні твори, публікації про школу, господарство і лікарські поради. Щодо статей на педагогічні теми, то вони не були виділені редакцією як найважливіші, поміщалися на сторінках п’ятого розділу, але у змісті обох річників за обсягом вони займають друге місце після матеріалів на господарські теми. Цей розділ друкувався під заголовком “Статьи относящиеся до школы” та вмещав матеріали, в яких йшло тлумачення чергових постанов і розпоряджень міністерства освіти, обговорювалися проблеми організації вчительської роботи, методи навчання